

Verirusut-opettajapaketti – vinkkejä esityksen käsittelyyn

Koonnut KOM-teatterin yleisötyöntekijät
Jenni Bergius ja Maaretta Riionheimo

KOM
TEATTERI

VERIRUUSUT – kansalaissodan naiskaartilaisten tarina

Mitä tuntuu nälkä, kylmyys ja kurjuus? Miltä tuntuu ystävyys ja rakkaus? Miltä tuntuu ampua ihminen? Entä miltä tuntuu pukea ensimmäistä kertaa housut hameen sijaan?

15-vuotias Sigrid saa ensimmäisen työpaikkansa Valkeakosken paperitehtaalta. Pian tehtaantytöjen elämä kuitenkin mullistuu, kun Valkeakoskelle perustetaan työväen punakaarti ja naiskaarti. Kylän, kunnan ja maan rikki repivä sisällissota alkaa.

Verirusut on koskettava tarina kahtia jakautuneesta kansasta ja sen ihmiskohtaloista vuonna 1918. Se kuvaa Suomen historian järkyttävintä aikaa nuorten naisten näkökulmasta. Samalla se on tarina rakkaudesta, ystävydestä ja toisista välittämisestä.

Anneli Kannon samannimisen menestysromaanin on sovittanut näytelmäksi Lauri Maijala.

ENSI-ILTA 16.2.2018 KOM-TEATTERISSA

ALKUPERÄISTEKSTI: Anneli Kanto

DRAMATISOINTI JA OHJAUS: Lauri Maijala

LAVASTUS: Markku Pätilä

PUKUSUUNNITTELU: Tiina Kaukanen

MASKEERAUS: Leila Mäkynen

VALOSUUNNITTELU: Tomi Suovankoski

ÄÄNISUUNNITTELU: Jani Rapo

YLEISÖTYÖ: Jenni Bergius, Rosa-Maria Perä ja Maaretta Riionheimo

ROOLEISSA: Oona Airola, Antti Autio, Vilma Melasniemi, Juho Milonoff, Helmi-Leena Nummela, Inka Reyes, Niko Saarela, Ursula Salo, Saga Sarkola ja Eeva Soivio

KOM-teatteri

Helsinkiläinen vuonna 1971 perustettu KOM-teatteri on yksi Suomen vanhimmista ryhmämuotoisista teattereista, jolla on oma vannoutunut ja alati kasvava katsojakuntansa.

KOM-teatteri on syntynyt palosta vaikuttaa yhteiskuntaan ja tehdä korkeatasoista, taiteellisesti kunnianhimoista sekä monimuotoista teatteria. Se on vuosikymmenten aikana kiertänyt esityksillään ympäri maailmaa, julkaissut useita klassikkoasemaan nousseita levyjä, tuottanut konsertteja ja lukemattomia esityksiä, jotka ovat jättäneet lähtemättömästi jälkensä Suomen teatterihistoriaan. KOM on toiminnallaan puolustanut vapauden, veljeyden ja tasa-arvon periaatteita tehden esityksiä muuttuvasta yhteiskunnasta ja yksilöistä sen puristuksessa.

KOM on tehnyt etenkin uutta kotimaista draamaa, mutta myös kansainvälisiä klassikkoja, romaanidramatisointeja, musiikkiteatteria, komediaa, tragediaa ja kaikkea siltä väliltä. KOM-teatterin lauluja paremmasta maailmasta lauletaan edelleen kaikkialla Suomessa ja jokainen KOMin sukupolvi kirjoittaa omat laulunsa. KOM-teatteri katsoo tulevaisuuteen, muistaa menneisyytensä ja on valmis uudistumaan yhteiskunnan mukana — periaatteistaan tinkimättä.

KOM-teatterilla on kolme näyttämöä: varsinainen teatterisali, jossa on noin 300 paikkaa, rohkeita taiteellisia avauksia varten perustettu Aulanäyttämö sekä Ravintolanäyttämö, jonka maanantai-illat täyttyvät monipuolisesta musiikki- ja teatteriohjelmistosta.

Ravintolanäyttämö sijaitsee KOM-teatterin viereisessä Ravintola Pontuksessa ent. KOM-ravintola), jonka herkullinen ruoka- ja juomatarjonta täydentää mukavan konsertti-illan.

KOM-teatterissa on vakituinen näyttelijäensemble ja ohjaaja. Lisäksi KOM käyttää jatkuvasti esityksissään vierailevia eturivin taiteilijoita ja muuta henkilökuntaa. KOM-teatteria johtaa näyttelijä, teatterinjohtaja Juho Milonoff yhdessä toisen taiteellisen johtajan, ohjaaja Lauri Majjalan kanssa.

TEHTÄVIÄ ENNEN JA JÄLKEEN VERIRUUSUT-ESITYKSEN

OSA 1. TEHTÄVIÄ ENNEN ESITYSTÄ:

1. Lue vuonna 1922 julkaistun Historian oppikirja kansakouluja varten, osa II Suomen historia (Otava) kuvaus Suomen sisällissodasta.

http://www.tyovaenliike.fi/wp-content/uploads/2016/11/Soininen_Noponen_1922.jpg

http://www.tyovaenliike.fi/wp-content/uploads/2016/11/Soininen_Noponen_1922_2.jpg

http://www.tyovaenliike.fi/wp-content/uploads/2016/11/Soininen_Noponen_1922_3.jpg

1. Miten sodan syttyminen kerrotaan vuoden 1922 kirjassa?
2. Miten valkoiset ja punaiset esitetään vuoden 1922 kirjassa?
3. Onko oppikirja puolueeton, vai asettuuko se jomman kumman puolelle?
4. Millaisen käsityksen sisällissodasta saa vuoden 1922 oppikirjan kautta?
5. Tutustuessasi nykyajan oppikirjojen sisällissodan kuvauksiin huomaat niiden olevan erilaisia. Miksi menneisyyden tapahtumista on erilaisia versioita?
6. Historia on ihmisten kertomaa ja kirjoittamaa kuvausta menneisyydestä.
 - a. Pohtikaa yhdessä, mitä sanonta ”voittajat kirjoittavat historian” voisi tarkoittaa?
 - b. Pohtikaa, keiden näkökulmasta tämän päivän tapahtumista saatetaan kirjoittaa historian oppikirjoihin, ja millaisten ihmisryhmien näkökulmat silloin jäivät huomiotta?
7. Mistä voi tietää, onko kirjasta, lehdestä tai Internetistä löydetty tieto totta?
8. Selvitä, mitä lähdekritiikki tarkoittaa.

2. Tutki kuvia ja kuvittele:

Tehtävän voi suorittaa joko yksilötyönä kirjoittamalla tai keskustelemalla ryhmissä.

- A. Miltä kuvien ihmiset näyttävät, minkä ikäisiä he ovat, kuvaile myös heidän asentojaan ja vaatetustaan?
- B. Miksi kuvat on voitu ottaa?
- C. Mitä asioita, esineitä ja symboleja kuvissa esiintyy?
- D. Kuvittele joko itsesi, perheenjäsenesi tai ystäväsi kuvien ihmisten tilalle. Mitä harjoitus herättää sinussa?
- E. Mitä sanoisit kuvien ihmisille, jos saisit tilaisuuden puhua heille?
- F. Minkälaisien tapahtumien yhteydessä tänä päivänä otetaan kuvia?
- G. Miksi kuvia ylipäätään otetaan?

Naissotilas Viipurin naispataljoonasta ateljeekuvassa kivääri olallaan. Viipuri 1918. Kansan Arkisto.

Punakaartilaisnaisia Viipurista. Kolme punakaartilaisnaista valokuvaamokuvassa. Kahdella laitimmalla sotilaspuku. Viipuri 1918. Työväenmuseo Werstas.

3. Kuuntele Kalle Haatasen ohjelma: *“Punaisten naisten kohtalot sisällissodassa ja sen jälkeen”.*

Kirjoita punaisen naisen arvosta ja asemasta vuonna 1918 ja pohdi samalla myös kuka voisi olla tämän päivän “punainen nainen”, mikä on hänen asemansa ja mistä syystä?

LINKKI Haatasen ohjelmaan:

<https://areena.yle.fi/1-3986674?autoplay=true>

4. Vihapuheet ja propaganda poliittisina keinoina

Miksi vihapuheet on otettava vakavasti ja miten propagandaa ja mustamaalaamista käytetään poliittisessa ohjailussa? Tutustu alla olevaan materiaaliin (linkit) ja pohdi viholliskuvan luomisen menetelmiä yleisenä ilmiönä sekä sitä kuinka tunnistaa propaganda materiaalia ja suhtautua siihen. Tehtävän voi suorittaa yhdessä tai yksin.

<https://yle.fi/aihe/artikkeli/2018/01/10/punaiset-alkoot-hakeko-tyopaikkaa>

<https://yle.fi/aihe/artikkeli/2018/01/10/flinkkila-tastula-kun-vihapuhe-muuttui-vakivallaksi-1918>

5. Sanaselitys-tehtävä

Avatkaa pareittain alla olevat käsitteet vuorotellen toisillenne (15 sekuntia/sana). Tarkistakaa sen jälkeen sanojen oikeat merkitykset, niin että kumpikin oppii mitä sana tarkoittaa. Kirjoittakaa sanat pienille paperilapuille, yksi kullekin. Seuraavalla kierroksella ottakaa vuorotellen sattumanvaraisesti yksi lappu ja esittäkää sana miimisesti toiselle (aikaa taas 15 sekuntia/sana). Pari joka on arvausvuorossa saa käyttää lunttilappua apunaan arvattaessaan. Voittaja on se, joka oppii sanojen merkitykset, jee!

Vihapuhe
Populismi
Sisällissota
Pasifisti
Kansallismielisyys
Segregaatio
Torppari
Propaganda
Puolueettomuus
Suojeluskunta
Luokkayhteiskunta
Feminismi
Suvakkihuora
Terrorismi
Viherpunakupla
Diplomatia
Punakaartilainen
Agitaattori
Lahtari
Kiky
Sankari
Ammattiyhdistys

6. Teatteri taiteenlajina sekä esitysanalyysia

Pohtikaa seuraavia seikkoja teatterivierailun/esityksen aikana:

1. Minkälaisia osa-alueita teatteritaide pitää sisällään?
2. Mikä osa-alue dominoi esitystä mielestänne eniten ja miksi?
3. Mitkä ovat teatteritaiteessa käytetyt kerronnan välineet?
3. Kenellä on eniten valtaa teatteriesityksen valmistamisessa ja miksi?
4. Mikä herätti huomionne tämän esityksen kohdalla?
5. Mistä esitys kertoi?
6. Mistä pidit esityksessä?
7. Kenen/keiden tarina puhutteli eniten?
8. Mistä et pitänyt?
9. Miksi historia on tärkeä tehdä näkyväksi?
10. Kenen tarina tulisi kertoa seuraavaksi?

7. Ensiapua kahtia jakautuneisiin maailmoihin

Pohtikaa pareittain tai neljän hengen ryhmissä tämän päivän Suomea, minkälaisia kahtiajakoja Suomessa näkyy tällä hetkellä, entäpä maailmalla? Kuinka kuilujen syntymistä tai syvenemistä voitaisiin ehkäistä? Listatkaa asioita, jotka jakavat maailmaa ja keinoja asioiden eheyttämiseksi. Jakakaa ideat toisillenne ja keskustelkaa niistä.

8. Eilen, tänään ja huomenna -tehtävä

Pohtikaa pienryhmissä tasa-arvon, yhdenvertaisuuden ja demokratia käsitteitä sekä sitä kuinka asiat ovat muuttuneet viimeisen 100 vuoden aikana Suomessa. Tehkää pieniä näyteltyjä ennen ja jälkeen -kohtauksia valitsemistanne muuttuneista havainnoista. Mikäli näyttelemisen tuntuu haastavalta, voitte myös käyttää still-kuvia apunanne, kunhan muutos ennen ja jälkeen -kuvissa on selkeästi havaittavissa. Voitte myös tehdä bonustehtävän niistä asioista, joiden tulisi muuttua tulevaisuuteen sijoittuvien kohtausten tai kuvien kautta. Pohtikaa samalla myös sattuman merkitystä sekä sitä kuinka pienestä asiat voivat olla kiinni tulevaisuuden rakentumisessa.

OSA 2. TEHTÄVIÄ ESITYKSEN JÄLKEEN:

Mikäli päädytte toteuttamaan draamallisempia harjoituksia, kannattaa muistaa lämmittely- ja virittäytymisharjoitusten tärkeys. Tässä muutama mahdollinen lämmittelyharjoite alkuun:

Lämmittelyharjoitteet:

Tööt-2-3

Keskiössä kontakti, iloinen mokaaminen ja keskittyminen.

Seistään parin kanssa vastapäätä toisiaan.

Ensin sanotaan vuoronperään 1-2-3-1-2-3-1-2... mahdollisimman nopeasti.

Sitten 1 korvataan käsien yhteen lyömisellä tai yksinkertaisella liikkeellä ja äänellä (vaikkapa ”tööt” ja käden nosto ylös).

Sitten korvataan 2 sormien napsautuksella tai jollain toisella liikkeellä ja äänellä.

Ja lopulta myös 3 jalan polkaisulla tai vapaavalintaisella liikkeellä esim. pyörähdyksellä.

Kannusta vauhtiin, isoon ääneen sekä liikkeisiin.

Voidaan tehdä myös suuressa piirissä niin että liike/ääni kiertää ympyrää.

Minä olen puu

Tämän harjoitteen avulla voi nopeasti kartoittaa, mitä esityksestä on erityisesti jäänyt mieleen. Jos tekniikka ei ole tuttu, voi ensin tehdä harjoitusversion, kuten kuvattuna alla ja sitten toisen version, jossa otsikkona Verirusut tai vaikkapa 1918 kevään tapahtumat.

Ensimmäinen henkilö menee lavalle puuasentoon ja sanoo ”Minä olen puu”, seuraava menee paikalle ja täydentää sen menemällä kyykkyy vierelle ja sanoo ”Minä olen kivi”, kolmas menee paikalle nelin kontin puun viereen ja sanoo ”Minä olen koira”. Heille annetaan aplodit ja päätetään että vaikkapa koira jää. Henkilö sanoo uudestaan ”Minä olen koira.” kaksi muuta tulee täydentämään kuvan.

On hyvä tähdentää, ettei tarvitse keksiä mitään erikoista, tylsät ja tavanomaiset ideat ovat parhaita, ne mitkä tulevat ensimmäisenä mieleen, hyvä tilaisuus puhua mahdollisuuksien kehästä. Ainakin kouluikäisten kanssa on hyvä edetä järjestyksessä, ettei käy niin että nopeimmat ja rohkeimmat rynnivät aina ensimmäisinä ja toiset eivät pääse lainkaan.

1. Sananlasku tai opetustarina näytelmän pohjalta

Keskustelkaa *Verirusut*-esityksen tapahtumista, aikakaudesta, naisen asemasta, sisällissotaan johtaneista syistä, kielestä, 1918 vallinneesta poliittisesta ilmapiiristä laajemminkin, nuoruudesta, unelmista, ihmiskäsityksestä, maailmankuvasta, kahtia jakautumisesta, tasa-arvosta, housuista, muista yksittäisistä havainnoista, jne. Kirjoittakaa keskustelujen pohjalta sananlasku tai traditionaalinen opetustarina *Kuinkas sitten kävikään* -kevennyksellä. Yrittäkää tiivistää Verirusujen sanoma näiden kahden ilmaisukeinon turvin. Lukekaa/esittäkää tuotokset.

Pohtikaa myös miksi historia pitää tehdä näkyväksi ja miksi menneistä tapahtumista on hyvä puhua?

2. Rakas päiväkirja...

Mieti *Verirusut*-näytelmän henkilöiden kohtaloita. Valitse joku henkilöistä ja kirjoita hänen motiiveistaan ja taustasyistään toimia, niin kuin toimi. Minkälaisia unelmia, kuvitelmia ja aatteellisuutta henkilön toiminnan taustalta voisi löytyä? Käy vaihe vaiheelta hänen tarinaansa läpi, siten kuin se näytelmässä esitettiin. Kirjoita kolme kuvitteellista päiväkirjakatkelmaa henkilön eri vaiheista (alusta, keskeltä ja lopusta), siten että kuvittelet olevasi hän. Kuinka katkelmat, kirjoituksen tunnelmat ja sen sisältämät asiat muuttuvat.

3. Nelikenttä-tehtävä

Raivatkaa tilaa luokahuoneesta. Pohtikaa yhdessä neljä asiaa, jotka vaikuttivat näytelmän punakaartilaisien naisten kohtaloon mielestänne eniten. Mielipiteet ja näkökulmat saavat erota toisistaan paljonkin, jos eroavat. Kuvitelkaa nelikulmainen kuvio, joista jokainen kulma edustaa yhtä valittua asiaa. Pyydä oppilaita asettumaan oman ajattelunsa mukaisesti siihen kulmaan tai kulmien väliin miten vastaisivat kysymykseen: **Mitkä asiat vaikuttivat näytelmän naisten kohtaloon?** Keskustelkaa sen jälkeen, miksi kukin asettui juuri siihen mihin asettui.

Tehkää seuraavaksi hypoteettinen nelikulmakuvio siitä, **olisivatko näytelmän naiset voineet välttää kohtalonsa jotenkin, eli minkä olisi pitänyt mennä toisin?** Pohtikaa jälleen kerran neljä eri vastausta, ja asettukaa niiden mukaisesti kuvioon. Avatkaa mielipiteet ja keskustelkaa niistä yhdessä.

Seuraavaksi pohditaan sitä, mikä vaikutti valkoisten ajatteluun ja toimintaan. Pyydä oppilaita vastaamaan kysymykseen: **mikä motivoi valkoisia toimimaan, siten kun toimivat näytelmässä esitetyn tarinan mukaisesti?** Neljän syyn löydyttyä, jakautukaa jälleen neljään kulmaan ja avatkaa yhdessä eri vaihtoehdot.

Viimeisenä nelikulmakysymyksenä on, **miten tulisi toimia, ettei historia toistaisi itseään tulevaisuudessa, eikä mikään asia jakaisi kansaa kahtia?** Keskustelkaa myös tästä.

Nelikenttätehtävän jälkeen oppilaat voivat jatkotehtävänä kirjoittaa kaikesta esille nousseesta materiaalista (yksilötehtävänä) tai vaihtoehtoisesti rakentaa kohtauksen jostakin näkökulmasta käsin (pienryhmissä), riippuen luokan draamatyöskentelykokemuksesta ja tarpeista.

4. Vapriikin kuvat vuodelta 1918

Tehtävä kuviin liittyen: Katso kuvat läpi, joku yksin tai parin kanssa ja valitse niistä yksi, joka herättää erityisen paljon ajatuksia. Esittele se parillesi tai toiselle parille ja kerro miksi valitsit sen ja mitä ajatuksia se herätti. Vaihtoehtoisesti annetaan kaikille ohjeeksi kirjoittaa tajunnanvirtakirjoitusta kuvasta 5 minuuttia. Sen jälkeen pyydetään valitsemaan tekstistä esim. 2 verbiä, 2 substantiivia ja 2 adjektiivia ja sen jälkeen niitä sanoja käyttäen kirjoittamaan runo vaikkapa neljässä minuutissa. Sanoja saa taivuttaa ja myös muita sanoja käyttää. Tiukat aikarajat tuovat turvaa, ei aikaa itsekritiikkiin.

Mahdollisuus jatkaa siten, että jokainen keksii vielä kuka olisi voinut kirjoittaa runon ja kirjoittaa ylös 5 määrettä kyseisestä henkilöstä. Mennään pareihin, esitellään runot ja niiden ”kirjoittajat”, suunnitellaan ja kirjoitetaan yhdessä kohtaus, jossa nämä kaksi henkilöä kohtaa. Esitetään dialogit muulle ryhmälle.

Huom. Kuvissa on monta todella vahvaa kuvaa, opettajan kannattaa katsoa ne läpi ja tehdä päätös valitseeko itse sieltä muutamia kuvia vai ohjaako oppilaat niiden äärelle.

Vapriikin kuvista

Suomen sisällissodasta tulee vuonna 2018 kuluneeksi sata vuotta. Sen seurauksena jo nyt kiinnostus vuoden 1918 tapahtumiin on kasvanut. Vapriikin kuva-arkiston [Flickrissä](#) julkaisemat yli 100 valokuvaa Suomen sisällissodan tapahtumista liittyvät pääosin Tampereen taisteluun, joka oli sisällissodan suurin ja ratkaisevin yhteenotto. Vapriikin kuva-arkisto tarjoaa kuvamateriaalin vapaasti kaikkien käytettäväksi. Kuvat on tallennettu korkearesoluutioisina jpg-kuvina.

Kuvat on julkaistu lisenssillä CC BY. Kuvia voi jakaa, kopioida ja muokata ja käyttää myös kaupallisessa tarkoituksessa. Jaettaessa on mainittava lisenssi. Kuvien yhteydessä on aina lähteenä mainittava Vapriikin kuva-arkisto ja kuvaajan nimi, jos se on tiedossa.

Nyt julkaissut valokuvat tuovat monipuolisesti esiin sisällissodan tapahtumat ja ilmiöt. Mukana on sekä tunnettuja että harvinaisia valokuvia. Osa kuvista saattaa järkyttää, sillä niistä käy ilmi sodan raakuus.

Kuvien jakamisen tavoitteena on lisätä tietopääomaa, tarjota kuvia kaikkien käyttöön ja uusia mahdollisuuksia tutkimus- ja koulutussektorille, kehittää parempia palveluja ja lisätä kansalaisten osallistumista. Avoimen datan periaatteiden mukaan aineisto on kenen tahansa vapaasti käytettävissä ja jaettavissa. Kokoelmien julkaiseminen verkossa ja jakaminen avoimena datana antaa siten kaikille mahdollisuuden tutustua kulttuuriperintöömme ja käyttää sitä uusilla tavoilla.

Linkki Vapriikin kuviin:

<https://www.flickr.com/photos/vapriikki/sets/72157668009883972>

5. Sanat luovat maailmaa

Tutki sanoja: luokkasota, sisällissota, vapaussota, kansalaissota, punakapina, vallankumous. Minkälaisia eroja ja painotuksia niistä löytyy. Mitä käytettiin ennen, mitä nyt? Mitä mikäkin sana tarkoittaa kenellekin? Mitä itse käytät ja miksi? Miksi sana valinnat ovat tärkeitä? Käsitteilytapa on vapaa.

6. Ketkä puhuvat vihaisina? – Tekstianalyysistä moniaistiseksi kokemusteokseksi

Tutkikaa alla olevia tekstejä pienryhmissä (katkelma Ilmari Kiannon kirjoituksesta & Punaorvon vala). Ketkä tekstejä voisi julistaa? Minkälainen ihmiskuva puhujilla on? Entäpä ideologia ja maailmankatsomus tekstien takana? Minkälainen ote tekstien retoriikkaa leimaa? Miksi tällaiset puheet voivat olla vaarallisia? Etsikää joku puhe tältä vuosikymmeneltä, joka voisi olla samankaltainen. Voitte avata pohdintoja joko kirjoittamalla, draaman keinoin, keskustelemalla ryhmissä, piirtämällä puhujasta kuvan tai yhdistämällä kaikkia edellisiä.

Sen jälkeen kun olette analysoineet tekstejä ja pohtineet sitä ketkä voisivat mahdollisesti moisia julistaa, jakautukaa neljään ryhmään. Hyödyntäkää annettuja tekstejä ja mahdollisesti muita vaikkapa internetin uumenista löytämiänne tekstejä ja koostakaa niiden

avulla muille ryhmille esitettävä esitys, kuunnelma tai moniaistinen esitys (jossa hyödynnetään mahdollisimman monia eri aisteja).

1. teksti:

“Eikö olisi oikeata tuomiotaktiikkaa ottaa joku prosentti vihollisen toisestakin sukupuolesta – siten siveellisesti vaikuttaakseen näiden kurjiin ammattisariin? Sudenjahdissa kelpaa maalitauluksi juuri naarassusi ehkä ennemmin kuin uros, sillä metsästäjä tietää, että naarassusi synnyttää yhtä pahoja penikoita, joista on oleva ikuinen vastus. Todistettu on, että Suomen kansalaissodassa punakaartilaiset ovat petoja, monet heidän naisistaan – susinarttuja, vieläpä naarastiikereitä. Eikö ole hulluutta olla ampumatta petoja, jotka meitä ahdistavat? Pyövelin kirves on nyt kerta kaikkiaan pantu Suomen kansan käteen. Suomen kansan yhteiskuntaruumiissa on tehtävä ”keisarinleikkaus” – kirurgimme olkoon kansan tuomio.”

2. teksti:

*On luonto jylhä, rajumyrsky pauhaa
ja niin synkkä on toiveitteni maa.
Nyt ryöstettynä ompi multa kaikki,
tätä kurjuutta kärsiä mä saan.
Oli mulla ennen pieni kaunis koti,
jossa vanhempani mua hoiteli.
Siellä äiti pikkusiskoani kehossansa helli, tuuditti.
Mutta pommitus sen multa poies ryösti,
rajumyrskyt kaatoivat mun kotini.
Lahtareitten luodit isän hengen riisti,
murhe hautaan vei mun rakkaan äitini.*

*Mun isäin lepää sorakuopas tuolla,
hän on tutkimatta teloitettuna.
Ja äiti raukka nukkuu nurmen alla
rauhallisna uinuu viime untansa.
Heidän haudallensa istutan mä ruusun
ja sen kostutan mä kyynelilläni.
Sitä ruusua ei sortovalta kaada,
sen puolest' annan vaikka henkeni.*

*Kerran vielä tulee toisenlainen aika.
Kerran sortovalta vahva lannistuu.
Kansa sorrettu rivinsä kun nostaa*

*lahtarit ne silloin kauhistuu.
Silloin köyhä kansa niiltä vallan ottaa.
Silloin uusi aika koittaa työläisten.
Silloin poistamme me sortovallan kahleet
ja punaorvon valan vannomme.*

7. Kenen joukoissa olisit seisonut?

Tutki omaa sukuhistoriaasi vuoden 1918 tapahtumien vinkkelistä. Keskustele sukulaistesi kanssa tapahtumista, muistoista, tarinoista, kuulopuheista tai tiedoista, joita teillä on tuolta ajalta. Jos kukaan ei muista tai tiedä mitään, on sekin eräänlainen vastaus. Keskustelkaa tapahtumista luokassa pienryhmissä. Minkälaiset sukuhistoriat / tarinat / kohtalot luokassanne kohtaavat? Tehkää tämän pohjalta pienimuotoinen dokumenttikuunnelma ”Tarinoita sadan vuoden takaa”.

8. Aikajana-tehtävä

1. Jakautukaa kuuteen ryhmään. Valitkaa ryhmittäin alla olevasta aikajanasta kuukausi (tammikuu-helmikuu, maaliskuu-huhtikuu tai toukokuu) siten, että kaksi ryhmää käsittelee samaa aikajaksoa. Tutustukaa ryhmittäin aikajakson tapahtumiin, etsikää tarpeen tullen lisää tietoa. Valitkaa seuraavaksi kolme merkittävintä tapahtumaa, jotka vaikuttivat mielestänne tapahtumien etenemiseen jollakin tavoin merkittävästi. Voitte valita tapahtumat joko niiden tunnelman, ihmisten lukumäärän, käännteentekevän teon, traagisuuden, tai jonkun yksittäisen ja inhimillisen merkityksen vuoksi. Tehkää kaikista valituista tapahtumista patsaskuva. Esittäkää patsaskuvat koko luokalle aikajärjestyksessä kolmen patsaskuvan sarjana, mutta kuhunkin kuvaan aina pysähtyen. Opettaja voi toimia tässä kohtaa fasilitaattorina kysyen esim. mitä näette, minkälaisia ilmeitä kuvan ihmisillä on, mitä kehonkieli ja asennot kertovat tapahtumasta jne. Usein on tarpeen muistuttaa, että kannattaa sanoa ääneen myös itsestäänselvyydet sekä aivan ristikkäiset tulkinnat. Katsojat saavat olla aktiivisia yrittäen arvata, mitä kuvissa näkyy ja mistä tapahtumista ne milloinkin kertovat. Kunkin kuvasarjan jälkeen kuvat on hyvä vielä purkaa keskustelemalla. Ryhmä voi kertoa myös perustelut, miksi valitsi juuri ne tapahtumat, jotka valitsi ja millä perusteillä nämä tapahtumat olivat heidän mielestään merkittäviä.

2. Valitkaa jokin mielestänne käännteentekevä tapahtuma aikajanalta. Tehkää uutisreportaasi valitsemastanne aiheesta sekä punaisten että valkoisten näkökulmasta, mahdollisesti myös puolueettomasta. Pohtikaa minkälaista retoriikkaa, sanavalintaa ja aatteellista kirjoitustapaa

jutuissanne käytätte. Lukekaa jutut myöhemmin ääneen ja vertailkaa ideologisten näkökulmien eroja sekä sitä, minkälaista totuuskuvaä valittu tyyli edistää.

VERIRUUSUJEN AIKAJANA (Koostanut Anneli Kanto, *Veriruusut*-romaanin kirjoittaja)

KEVÄT 1918

TAMMIKUU – HELMIKUU

27.1. Punakaarti ottaa vallan Helsingissä. Työväentalon huipulle nousee punainen lyhty. Kansalaissota oli alkanut. Samana tammikuun sunnuntaina Pohjanmaalla suojeluskunnat alkavat riisua venäläisiä sotilaita aseista. Tieto kapinasta kiirii Valkeakoskelle.

28.1. Helsingissä muodostetaan punaisten hallitus, kansanvaltuuskunta, puheenjohtajana Kullervo Manner

31.1. Suinulan verilöyly. Taistelun jälkeen vangeiksi jääneitä suojeluskuntalaisia teloitetaan aiemmasta, Valdemar Sammaliston tekemästä sopimuksesta huolimatta. 14 suojeluskuntalaista kuolee, 28 haavoittuu. Teloittajina ovat paikalle myöhemmin tulleet Tuomas Hyrskymurron johtamat turkulaiset punakaartilaiset ja venäläiset sotilaat.

31.1. Valkeakoskella paperitehtaan johdolle ilmoitetaan, että työt loppuvat kaikilla osastoilla, niin kuin Valkeakosken Vallankumouskomitea on edellisenä iltana päättänyt. Samalla on perustettu Valkeakosken punakaarti, jossa on enimmillään 600 jäsentä.

2.2. Naiskaarti perustetaan Valkeakoskelle. Kaartiin liittyy 70–100 naista, joista yli 70 paperitehtaan työläisiä. Noin 30 kaartilaisista on iältään 15–20 -vuotiaita.

25.2. Jääkäreiden pääjoukko saapuu Saksasta Vaasaan. Etujoukkoja on tullut jo aiemmin.

26.2. Kuhmoisten lähellä, Vehkajärven taisteluissa kaatuu Valkeakosken punakaartilaisia. Heitä vastassa on Hans Kalmin pataljoona.

MAALISKUU – HUHTIKUU

10.3. Harmoisten sairashuoneella Hans Kalmin joukot teloittavat kaikki haavoittuneet ja osan sanitääreistä. Muutama naispuolinen sanitääri jätetään henkiin.

17.3. Suuret sankarihautajaiset Valkeakoskella.

25.–26.3. Punaisten johto torjuu antautumisvaatimuksen.

3.4. Tampereen valtaus alkaa yöllä, iltaan mennessä valkoiset ovat edenneet Hämeensillalle asti. Tampereen taistelut ovat Pohjoismaiden suurin kaupunkisota, johon osallistuu 30 000 sotilasta.

4.–5.4. Valkoiset valtaavat Tampereen keskikaupungin. Taistelu Raatihuoneesta, jossa Tampereen naiskaartilaiset pitävät viimeisenä puoliaan.

5.–6.4. Lauantain vastaisena yönä Tampereella punaisten joukko pakenee jään yli valkoisten hyökkääjien selustaan. Verner Lehtimäen johdolla noin 700 ihmisen pakoretki onnistuu.

15.4. Valkeakosken naiskaartilaiset osallistuvat Valkeakosken herrojen (insinöörejä, virkamiehiä, kauppiaita) pidättämiseen ja kuljettamiseen Metsäkansaan.

17.4. 13 vankia teloitetaan, suurin osa Riihimäellä. Naiskaartilainen Liisa Laurén on mukana teloitusrhmässä.

26.4. Valkoiset valtaavat Valkeakosken. Valtaajien joukossa on ruotsalainen prikaati. Punakaartilaiset lähtevät proomuilla ja laivoilla kohti Hämeenlinnaa.

27.4. Alvettulan sillan taistelu. Punaisten pakokolonna, jossa oli 3.000 – 4.000 aseistettua punakaartilaista ja lisäksi heidän perheitään onnistuu murtautumaan valkoisten asemien läpi Alvettulan sillan yli. Kärjessä ovat naiskaartilaiset.

28.–29.4. Syrjäntaan taistelu. Saksalaiset häviävät punaisille, joiden joukossa taistelee myös naiskaartilaisia. Pakokolonnän kulku Syrjäntaan kylän läpi kestää kuusi tuntia ja siinä sanotaan olevan tuhat hevosta.

29.4. Valkeakosken naiskaartilaisia, 30–40 henkeä, jää saksalaisten vangiksi. Saksalaiset luovuttavat heidät suomalaisille.

TOUKOKUU

1.5. Valkeakosken naiskaartilaiset teloitetaan Siikastensuon reunalla. Teloittajina ilmeisesti Tuuloksen suojeluskuntalaisia ja pohjalaisia. Teloittajien komentajaksi muistellaan nimeä Österman.

1.5. Punaiset pakolaiset antautuvat saksalaisille Hollolassa. Pakokolonna ohjataan Lahden lähellä sijaitsevalla Fellmanin pellolle. Vankeja on yli 20 000. Osa siviilipunaisista vapautetaan, muut siirretään vankileireille, joista suurin on Hennala. Siellä on 13 000 vankia.

3.–7.5. Hennalassa Hans Kalmin joukot teloittavat kahtena päivänä yhteensä 218 naista ja tyttöä, nuorimmat 14-vuotiaita. Eino Svinhufvud on joukkueenjohtajana.

12.5. Valkoiset ovat jo varhaisessa vaiheessa käyneet keskustelua keskitetystä vankileirijärjestelmästä. Suurimmat leirit ovat Lahden Hennalassa, Hämeenlinnassa, Viipurissa, Tammisaarella, Suomenlinnassa, Riihimäellä ja Tampereen Kalevankankaalla. Vankien luku on pahimmillaan yli 80 000.

15.5. Päätös sosialidemokraattisten kansanedustajien vangitsemisesta. Ns. tynkäeduskunta kokoontuu.

16.5. Valkoisten voitonparaati Helsingissä.

9. Eri mieltä - samaa mieltä

Valitkaa yhdessä muutamia kuumia aiheita, joka voisi jakaa luokan mielipiteitä kahtia. Jakautukaa pareihin. Keskustelkaa jostakin esille tulleesta aiheesta, josta luokkatoverisi on täysin eriävää mieltä kanssasi. Kertokaa ensin omasta näkemyksestänne ja perustelkaa sanomanne hyvin. Yrittäkää seuraavaksi ymmärtää vastakkaista näkemystä niin hyvin kuin mahdollista, haastakaa itseänne näkemään toisin.

10. Polttavia kysymyksiä

Pohtikaa seuraavia kysymyksiä pienryhmissä. Tehtävän tavoitteena on herättää ajatuksia polttavista kysymyksistä ja esittää niille vaihtoehtoisia ratkaisuja. Keksikää oppilaille itselleen tärkeitä aiheeseen liittyviä kysymyksiä lisää. Työskentelyn tulokset voidaan esittää vaikkapa TV-uutisten tai ajankohtaisohjelman muodossa.

Miettikää ryhmissä:

1. Kuinka nopeasti Suomessa voisi syntyä samankaltainen tilanne, kuin 100 vuotta sitten? Mitä pitäisi tapahtua? Mitkä asiat voisivat nostaa Suomen kansalaiset tosiaan vastaan nyt?

2. Tämän päivän kuumat perunat/aiheet, jotka nostattavat tunteita?
3. Miten ihmisjoukot, työtoverit, perheet ja ystävät voivat kääntyä yhdessä yössä toisiaan vastaan?
4. Propaganda-tekstejä, joita julkaistaan tänä päivänä (etsikää katkelma)?
5. Mikä on netin vaikutus agitaatioon?
6. Mitkä seikat luovat agitaatiolle alttiin aikakauden?
7. Tämän päivän vihapuhemateriaalia, ja pohtikaa mistä viha saattaa olla peräisin?
8. Mitä tekemistä tasapainolla, yhdenvertaisuudella ja oikeudenmukaisuudella on rauhan säilyttämisen kanssa? Ja kuinka näiden toteutumista tulisi valvoa?
9. Mistä tunnistaa kansan kiihoittajan?
10. Kuka kirjoittaa historian? Linkkivinkki:
www.tyovaenliike.fi/kouluille/sisallissota-oppikirjoissa/
11. Miten sisällissodan jäljet näkyvät tänä päivänä?
12. Missä maissa sisällissotia on tällä hetkellä? Entä missä on ollut viime vuosikymmeninä?

Lisää linkkivinkkejä:

Haluatko ymmärtää mitä Suomessa oikein tapahtui vuonna 1918?:

<https://yle.fi/uutiset/3-10044289>

Yle Elävä Arkisto - Verinen veljessota 1918:

<https://yle.fi/aihe/kategoria/elava-arkisto/verinen-veljessota-1918>

Yle Areena - Sisällissota 1918 – punaiset muistot:

<https://areena.yle.fi/1-4326627>

Helsingin Sanomat - Suomen sisällissota 1918:

<https://www.hs.fi/aihe/suomen-sisallissota-1918/>